

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัดแต่งแก้กระทู้ธรรม ตกลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรก จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพิ่มคิหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโทและชั้นเอกดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่า ควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการศึกษาหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า “ธรรมศึกษา” เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี และต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นชั้นธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอกในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ และ ๒๔๗๔ ตามลำดับ^๑ จากการจัดการศึกษานั้น ทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น เพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่ เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดีขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา^๒ ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้มีพระพรหมมุนี (พุดมคุตฺตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนา

^๑รายงานสอบนักธรรมชั้นตรีในมณฑลอยุธยา (แถลงการคณะสงฆ์เล่ม ๑๘ พ.ศ. ๒๔๗๓), หน้า ๔๔๕-๔๕๐.

^๒ประกาศอนุญาตให้ภิกษุเข้าสอบธรรม (แถลงการคณะสงฆ์เล่ม ๑๘ พ.ศ. ๒๔๗๒), หน้า ๓๘๕-๓๘๖, อ้างใน : พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), “การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์, (รัชกาลที่ ๕ ถึง รัชกาลที่ ๗), หน้า ๔๓๕.

ศาสนทายาทให้มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยิ่งขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา

ถึงแม้ในหลักสูตรปัจจุบัน แม่กองธรรมสนามหลวง จะเน้นเพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้พระธรรมวินัยระดับขั้นพื้นฐาน และเปลี่ยนรูปแบบการทำข้อสอบของธรรมศึกษา จากแบบอัตนัยเป็นปรนัยแล้วก็ตาม แต่หลักสูตรหาเปลี่ยนแปลงไปตามไม่ จึงเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการนำหลักสูตรไปสอนขึ้น และผลที่ตามมาคือผู้ศึกษาไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการเรียน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้กล่าวถึงบุคลากรไว้ในบทที่ ๓ ข้อ ๓.๕ (๕) ว่า พัฒนาศักยภาพทางศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ และสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพได้มีโอกาสเผยแผ่ศาสนธรรมผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในองค์กรทางศาสนา ทำหน้าที่ตรวจสอบกำกับดูแลพฤติกรรม ของบุคลากรทางศาสนาอย่างเคร่งครัด^๓ รัฐนั้นให้ความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยมุ่งประเด็นไปที่การพัฒนาบุคลากรทางศาสนาเป็นหัวใจหลัก ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปสู่จิตใจของบุคคลซึ่งจะเป็นผู้พัฒนาชาติไปสู่ความเจริญในอนาคต

จากการสอนของพระภิกษุที่สอนธรรมศึกษาประจำสำนักศาสนศึกษา วัดนิเวศธรรมาราม ตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษา คือเพื่อต้องการจะทราบความคิดเห็นของแต่ละโรงเรียนนั้นมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อพฤติกรรมของนักเรียนเวลาเรียนธรรมศึกษา และเพื่อต้องการทราบวิธีการในการถ่ายทอดความรู้ของพระภิกษุ และในการจัดกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมเพียงไร และต้องการศึกษาถึงความเหมาะสมของหลักสูตรตามความคิดเห็นของพระภิกษุที่ทำการสอน และของคณะผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียน ว่ามีความเหมาะสมเพียงไรกับบุคลิกภาพของนักเรียน

ผู้วิจัย มีประสบการณ์ในการสอน และการทำงานด้านการให้การศึกษามา เป็นเวลาหลายปี ได้ประสบกับปัญหาในการทำงานหลายอย่าง ทั้งปัญหาจากหลักสูตรที่ใช้สอน ตัวผู้สอนเอง และปัญหาจากตัวผู้บริหาร ครู และปัญหาจากนักเรียนที่ไม่ค่อยอยากเข้าเรียน ปัญหาเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่ทำการสอน ซึ่งมีทั้งด้านที่ควรปรับปรุงส่งเสริมและด้านที่ควรแก้ไข

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนธรรมศึกษาว่ามีความสนใจต่อการเรียนและการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และหลักสูตรที่ใช้

^๓ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓-๑๕๕.

สอนมีความเหมาะสมกับเด็กนักเรียนหรือไม่ การวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการจุดประเด็นในการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน และเป็นจุดที่ตรงประเด็นที่สุดที่จะเข้าไปเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสูตรและวิธีการสอนธรรมศึกษาที่ใช้สอนในโรงเรียนในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียน ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ประเด็นที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบหลักสูตรและวิธีการสอนธรรมศึกษาที่ใช้สอนในโรงเรียนในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๒ ต้องการทราบความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียน ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบเขตด้านเนื้อหาดังต่อไปนี้ คือ

๑. ด้านหลักสูตรและวิธีการสอนธรรมศึกษาที่ใช้สอนในโรงเรียนในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ด้านความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียน ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ คณะครู และนักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ของโรงเรียนบ้านซ่งวิทยาคม โรงเรียนบ้านหนองแวง โรงเรียนบ้านเล้าวิทยาคาร รวมทั้งหมดจำนวน ๓๘๑ คน คือ

๑.๔.๒.๑ คณะครู ๓ โรงเรียน จำนวน ๓๑ คน

๑.๔.๒.๒ นักเรียน ธรรมศึกษาตรี โท และเอก ทั้ง ๓ โรงเรียน จำนวน ๓๕๐ คน

๑.๔.๒.๓ ครูพระสอนธรรมศึกษา จำนวน ๑๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิจัยโรงเรียน ๓ โรงเรียน ในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คือ ๑. โรงเรียนบ้านซ่งวิทยาคม ๒. โรงเรียนบ้านเล้าวิทยาคาร ๓. โรงเรียนบ้านหนองแขว

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ครูพระ ได้แก่ พระภิกษุสามเณรจากสำนัก ศาสนศึกษาวัดนิเทศสุนทราราม ตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ทำการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทั้ง ๓ แห่ง

๑.๕.๒ ครู หมายถึง ครูในโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านซ่งวิทยาคม โรงเรียนบ้านหนองแขว โรงเรียนบ้านเล้าวิทยาคาร ที่เป็นครูสอนประจำแต่ละวิชาในโรงเรียนทั้ง ๓ แห่ง

๑.๕.๓ นักเรียนธรรมศึกษา หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในชั้นนี้ประสงค์เอนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒, ๓ ศึกษาเฉพาะ โรงเรียนบ้านซ่งวิทยาคม โรงเรียนบ้านหนองแขว โรงเรียนบ้านเล้าวิทยาคาร ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๕.๔ ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ที่แสดงออกต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียน ในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ถึงหลักสูตรและวิธีการสอนธรรมศึกษาที่ใช้สอนในโรงเรียน ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖.๒ ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียน ในตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด